

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՅԴԱՅԻՆ ԳԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱՅՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պարսկաստանի համար տարեկան 10 ֆր. և կամ 4 րբլ. Թղթգրմ. Եւրոպայի և այլ տեղերի համար տարեկան 20 ֆրանգ. Տնօրէնութիւնն ինք կը վճարէ լրագիրը զրկելու փոստի ծախքը. Բաժնեգրիները կանխիկ կը վճարուին: Վեցամսեայ կամ եռամսեայ բաժնորդութիւններ ալ կընդունուին, առանց որեւէ յաւելման բաժնեգրին վրայ: Հատով կը ծախուի ամեն տեղ 20 սանթիմ. Նամակ և ծրար պէտք է զրկել հետեւեալ հասցէով. M. PORTOUKALIAN, rédacteur du journal Arménia. MARSEILLE (France)

Ե ՏԱՐԻ ԹԻՒ 30

1889 ՆՈՅՆՄԱՐԵՐ 30

ՆՈՅՆՄԱՐԵՐ 18 (Հ.Տ.)

ՇԱՐԱՍ

Կը հրատարակուի Կ. ՇՐԺ. օրեր

ՊԱՏՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւններն: Պարտաւոր չէ վերադարձունել չհրատարակուած ձեռագիրներն: Ծանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Ծանուցման 1 միջակ գիրը 1 սանթիմ կարծէ. 1 գլխագիրը 2 սանթիմ:

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la Rédaction (Rue Vacon, 50)

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մի քանի բացատրութիւններ «Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» կողմէն. — Նամակ Թիւրքիական (Կ. Պոլիս). — Ա դատաստան աշխարհաճախ աւագակապետ եւ ոմրագործ քիւրտ Մուսայի. — Հայերի Թիւրքիա. — L'Arménie turque. — Կրեւտի գործերն. — Տանկի միւսանդուրիւնը. — Արտասանմանի յուրեր. — Ծանուցումներ. — Բանասիրական (Աւետարան) քարոզներ քիւրդագիրով (քիւրդագիրով):

ՄԻ ԲԱՆԻ ԲԱՅՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ»

ԿՈՂՄԷՆ

«Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» վարչութիւնը, զանազան կողմերէ իր ստացած նամակներէն նայելով, հարկ համարած է հրատարակել հետեւեալ մի քանի բացատրութիւններն անդամակցութեան մասին:

Ոմանք «Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» անդամակցած ատեն յատկապէս կը պատուիրեն նաեւ որ իրենց զրկած գումար և իրենց անուն չհրատարակուին լրագրի միջոցով: Այդպիսիներէն կիմացուենք որ ար-

դէն սովորութիւն չունինք անդամ եղողներին անուններն հրատարակելու, այլ առանց անդամակցելու եղած նը. ուրիշատուութիւններն միայն կը հրատարակուին, եթէ նուիրատուն արդէր չզնէ իր անունով հրատարակուելուն, կամ ինչ անունով որ ինք ուզէ, այն անունով կը հրատարակուի (Տես. ներկէ կանոնադրութեան յօդուած 20): Իսկ Միութեան անդամ եղողներն կը ստանան իրենց վճարածի փոխարէն՝ Միութեան Ընդհ. Տնօրէնի ստորագրութիւնն կրող մի նամակ և մի ըստացագիր որ կը յայտնէ նաեւ իրենց անդամակցութեան թուանշանը: Այդ կերպով միայն կրնայ մէկը Միութեան անդամակցած լինել:

Ոմանք ալ կարծած են թէ «Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» անդամակցելու համար, պէտք է տարեկան դնէ 20 ֆրանգ անդամավճար տալ, բացի մուտքի տուրքէն: Այդ երկրագրութիւնն սխալ է: Մէկը կարող է անդամակցել «Հայոց Հայրենասիրական Միութեան», մէկ անգամ մուտքի համար 3 ֆրանգ վճարելէ յետոյ, Ունի ԳՈՒՄԱՐ յատկացուելով իւր տարեկան անդամավճարի համար և զայն կանխաւ իմացունելով

Միութեան Ընդհանուր Տնօրէնին: Տարեկան անդամավճարի որոշումը անդամակցողի կարողութենէն և հաճութենէն կախուած է. կարող է մէկը մինչեւ իսկ 1 (մէկ) ֆրանգ տալ իւր տարեկան անդամավճարի համար: «Հայրենասիրական Միութեան» անդամները իրենց տարեկան անդամավճարի համեմատ կը կոչուին Նուիրատու անդամ եթէ իրենց տարեկան անդամավճարը 20 ֆրանգէն պակաս է, Գործօն անդամ կը կոչուին եթէ 20 ֆրանգ է իրենց տարեկան անդամավճարը և Քաջայեքող անդամ կը կոչուին եթէ 30 ֆրանգ է իրենց տարեկան անդամավճարը: Այդ գումարի մէջ չէ մուտքի համար վճարուող 3 ֆրանգը որ Միութեան ունէ կարգի անդամ մի անգամ միայն պէտք է վճարէ Միութեան մէջ մտած օրը: Միայն թէ 20 ՏՆՈՒՄԱՐ ՈՆԴԱՄՆԵՐն արնք «Հայրենասիրական Միութեան» Ընդհանուր Ժողովին մասնակցելով ձայն և քուէ ունին Ընդհ. Ժողովին մէջ, Քաջայեքող և Գործօն անդամներէն միայն կրնան ընտրուիլ: (Տես. ներկէ կանոնադրութիւն Յօդ. 11, 4 և 3):

«Հայոց Հայրենասիրական Միութեան»

Թեան» կանոնագիրը ճիշտապէս կը զրկուի ուղղութիւնն:

«Հ. Հայրենասիրական Միութեան» Ընդհանուր Տնօրէն Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱՆԵԱՆ

ՆՈՒՄԱԿ ԹԻՒՐԴԻՒՆ

Կ. Պոլիս, 9/21 Նոյ. 1889

Տեղւոյս լրագրաց մէջ կը կարդանք շարունակ թէ գաւառաց մէջ այս կամ այն աւագակներ և չարագործներ ձերբակալեցան, և դէժմէ քանի ամիսներէ ի վեր անընդհատ այսպիսի լուրեր կը հրատարակուին ամէն լրագրաց մէջ. բայց դժբաղդաբար օր մը չը գրուեցաւ և չկարդացուեցաւ թէ այս ինչ աւագակ պատժուեցաւ: Միտմիտ Հայ Ժողովուրդն կարգաւոր այդ լուրեր, կը հատկապէս կը կարծէ թէ բանտարկուած են իրօք գողեր և մարդասպաններ, բայց չգիտէ թէ քիւրտ աւագակապետաց համար բանտը երկու գումար ունի, մէկէն ներս կը մտնեն յայտնի կերպով, իսկ միւսէն գումար կընեն զազանի, իրենց հետ տանելով կուսակալաց կարգ մ'ուրիշ հրահանգներ ալ, հայ Ժողովուրդն առ-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՒԵՏԱՐԱՆ ՔԱՐՈՉԵՆԻ ԹԷԱՅԻՆ

Ա

Այս հարցման դճացուցիչ պատասխան մը առնելու համար կրնայինք դիմել այնպիսի անձանց կենսագրութեան, որոնք մեծ համբաւ և յիշատակ ձգած են աշխարհիս վրայ և զարդարած են պատմութեանց էջերն թէ՛ նիւթական և թէ՛ բարոյական մեծագործութիւններով, ոմանք իւրեանց անմահ նահատակութեամբ և ոմանք ալ մինչեւ ցմահ անձնուրացութեամբ: Բայց քանի որ քրիստոնէայ աղբեր ընդհանրապէս այսպիսի խնդիրներն անկողմնակի լուծելու համար կը դիմեն Ս. Գիրքին, որ արդար դատաւոր է և քանի որ մենք ալ այսչափի դարերէ ի վեր քրիստոնէայ ազգ մը ճանչցուած ենք, մենք ալ նոյնպէս կընենք, և աղագիրութիւնն բառին բուն իսկ նշանակութիւնն կը հարցունեմք երկու մեծ օրհնագէտներու, որք են Մովսէս և Քրիստոս:

Նայա, Մովսէս մարգարէն ազգաւ Հրեայ էր, իսկ կրթութեամբն Փարաւօնի սնեալ: — Յայտնի է որ Փարաւօնի զուտորը իրեն զաւակ առաւ զՄովսէս ի

տղայութեան որ մեծցաւ Փարաւօնի արքունի պալատը. բայց արդեօք ազգասիրութեան հոգին ե՞րբ և ո՞ր ատեն տալուորած էր իր սրտին մէջ, քանզի խիստ քիչ յարաբերութիւն ունէր իւր դժբաղդազդին հետ: Կը տեսնենք որ բնական զգացումն և համակրութիւնն երբեք խախտուած չէր նորա սրտին. երբ տեսաւ որ Նեփտայիցի մը կը հարստահարուէր իւր ազգակից անհատ մը, Մովսէս անմիջապէս սպաննեց բարբարոս Նեփտայիցի և թաղեց պաղին մէջ: Անխնայ Մովսէս, քու ի՞նչ հոգեք էր հարստահարութիւնն այն ազգին որ կարհամարհէ զքեզ ըսելով. «Ո՞ր կացոյց զքեզ դատաւոր և իշխան ի վերայ մեր. միթէ՞ կամիս սպանանել զմեզ իրեն և Նեփտայիցի»: — Մովսէս իւր ազգակիցներէն այս վարձքը տունելով Արարիցի անապատը փախաւ: Մովսէսի այս ըրածը անխոհեմութիւն կը կոչենք մենք խեղճներս, քանզի ինքը պալատական անձ մ'էր և նաեւ Փարաւօնի ազգական ալ զաւակ եղած էր: Կարելի էր որ օր մըն ալ Նեփտայիցի զանգ բարձրանար և իւր ազգը կամ բոլորովին աղատէր և կամ բարեկարգէր իրօք, կըսենք մենք, ինչպէս որ Պօլոյ մեր ազգակիցներ կը խորհին այժմ այդ կերպով և Մովսէսի մէկ հարկերորդը պալատը ձեռք ձգելու համար համայն հայ ազգի

իրաւունքը և ազգին գոյութիւնն ալ վերայ տալու պատրաստ են: — Բայց Մովսէս չխորհեցաւ մեզի պէս և պատահութիւնն ալ չկորսնցուց, իւր արդար վերջով լուծեց ամեն ինչ ոտնակոխ ընելով, քանզի մարդկային զգացում ունեցող Մովսէսին լաւ էր բնակիչ ամայի ունապատներու մէջ, քան թէ Փարաւօնի պալատի իշխան մնալ և տեսնել իր ազգին հարստահարութիւնն. այս խնդիրը բացորոշապէս կը ցուցնէ որ իւր բոլոր փառասիրութիւնը զոհեց ազգասիրութեան զգացման, միայն անհատի մը վերելութեան համար: Չեմ սխալիք եթէ ըսեմ որ Մովսէս եթէ չի յապաղէր իւր պարտք ամեն ինչ զոհելով և իւր ազգին սուրբ վրէժը չի լուծեր, Աստուծոյ հաճելի չէր ըլլար և նորա անունն չէր կանչէր ի մօրէնս:

Տելը տեսնելով Մովսէսի սրտին մէջ մարդկային զգացում և սատիկ եռանդ զէպի իւր ազգին, իր բարեկամ և խրատ յէլի իշխան ու փրկիչ ընտրեց, Նեփտայիցի շանթահար ըրածը իրր յանցանք չի յիշեց զի արդար վրէժ էր այն: Աստուած կրնար սրտը նորա եղբայրը Ահարոն, որ իրեն գիտնական վարդապետ հանձար էր, բայց նա Մովսէսի զգացումն չունէր: Թէեւ Մովսէսի համակրութիւններ

չատ են զէպի իւր ազգը, սակայն մէկն ալ յիշենք. երբ ինքն Միտա լեռը մտաց, իւր եղբայրը Ահարոն բարկացուց զԱստուծոյ, Ժողովուրդը կուսապաշտելով ունապատին մէջ: Տէրը ըսաւ Մովսէսին. «Թող ջնջեցիք զազգս զայս յերեսաց երկրի և արարից զքեզ Ժողովուրդ մեծ»: Ի միտ առէք, ո՞վ խոհեմ աղգաւորներ որ կը պարծենանք նաեւ Աստուծոյս սէր լինել. միթէ՞ մարգարէն չէր կրնար վստահիլ Նճովայի այս խոստման, որչափ որ դուք կը վստահէր ըստման էլ ըստման Սուրբանին և կը հաւատարմէր նորա կեղծ խոստման իրեն պատգամ երկնային. ընդհակառակն Մարգարէն կաղաչէ իւր ազգին համար և կըսէ. «Տէ՛ր, ջնջեա՛ զանուն իմ զպրութենէ կենաց յոր գրեցեր և մի՛ ջնջիր զազգս զայս»: Միթէ՞ այս աղերսանքը զոր մարգարէն ըրաւ, չորոքորթութիւն էր ու Աստուծոյ:

Ժողովուրդը դարձեալ չէր ճանչնար իւր բարեբարը և քրթմնէր Մովսէսին դէմ. կարծես թէ իրողութիւնն մըն է այս թէ ունէ մէկը որ ազգի մը բարեւաւութեան ջանք տանի, նոյն իսկ այդ ազգին մէջէն կը նահատակեն զինք, ամեն ատեն դժբաղդաբար: Խնդիրը միայն Մովսէսին վրայ չէ. ներշնչեալ մարգարէներէն ամեն ոք յայտնած է նոյն զգացում և համակրութիւն իւրեանց ազգին, նիւթական և

լինեն աւելի սոսկալի կերպիւ հարու- տաճարելու համար :

Արդէն ծանօթ է ընթերցողաց Վա- նայ ոստիկանաց հաղարարեան իր հա- րաւատահարութիւններով : Սա Վանի խեղճ գիւղացիներէն իւր տէրունա- կան տուրք 150,000 զրուշ հաւաքեր և իւր կոկորդէն անցուցեր էր . բայց գիւղացիք խալիլ փաշայի խիստ տը- նօրինութիւններէն վախցած ստիպ- ուած էին յիշեալ գումարն կրկին ան- գամ վճարելու , շատերը իրենց ար- տերն ու այգիներ և երկու զոյգ ըման եղ ու գովէշ ալ ծախելով : Ահա այս միեւնոյն հաղարարեան իր տան մէջ կարասիք մ'աւելցնելու համար , իրեն յատուկ եղող միջոցներուն գիմեր է այս անգամ ալ :

Վանայ Այգեւստանի բնակիչ Յով- սէփ որ այժմ Պոլիս կը գտնուի իրեն ընտանեաց օրտապահիկ հայրթալթելու համար , իւր տունէն միս ջարդելու տապարը (պալթա) կառնու և քա- ղաք կը տանի բերանն սրել տալու հա- մար . երեկոյին տապարը վեր առնե- լով Յակոբ Սարգիսեան և Աւետիս Եփրատարեան անունով երկու բնկեր- ներու հետ տուն դարձած միջոցին , հաղարարեան կը հանգիպին որ ան- միջապէս ձերբակալել կուտայ Յովսէփը և տապարն ձեռքէն առնելով առանց բան մը հարցնելու զինքը բանտ կը զրկէ : Յաջորդ առաւօտ իւր ներկա- յութեան կանչելով Յովսէփը , կրտէ- Այս տապարէն 700 հատ շինուած է . միւսներ որոնք քովն են , պէտք է ցոյց տան : Խեղճ Յովսէփը շուտաւ կը մնայ այս տեսակ հարցումի մը վրայ , որովհետեւ տապարը գնած էր Պոլսոյ

բարոյական մասին : Եսայի , Եզեկիա մար- դարէներն երբ կը գուշակեն Փիւնիկեցի , Ասորի և այլն ազգաց կործանումը , Բա- բելոն և Նինուէ քաղաքաց աւերումը , ցնծութեամբ և բերկրութեամբ կը մար- դարէանան ընելով . « Ելէք ի լերինս գա- գաթաց և բարձրացուցէք զգորշակս , և ցնծութիւն աւետեցէք հեռաւոր կողմաց » . բայց երբ Աստուածային նոյն պատգա- մը Երուսաղէմի և կամ Իսրայէլի համար ըլլայ , տխրութեամբ կը դրոշմեն և երբ նկարագրէին , իրենց արտասուք կը գոր- ծածէին փոխարէն մեղանի :

Երեմիան Երուսաղէմի համար ողբեր- գութիւն կը հնարէ , Դանիէլ իւր ազգին ազատութեան համար Բաբելոնի արքունի պալատին մէջ ինքնիշխան խնջոյքէ և զը- ուարճութենէ կը զրկէ , քուրճ կը հագնի և մոխրի վրայ կողբայ , Եզրասայ , Նէէմ- եայ գիրքերէն կարելի է կարդալ զը- լուի մը կամ տուն մը առանց նշմարելու նոյն զգացում : Մակարայեցաց , Տօրի- թի , Յուդիթի գիրքեր ի՞նչ կը բարոյան մեզ : — Կարելի է ոմանք պիտի ըսեն թէ նոքա եւս մարդ էին , թերեւս սխալած են . արդէն մենք ալ մարդ բառին բուն իսկ նշանակութիւնն անոնցմէ սովորելու և միանգամայն անոնց Աստուծոյ հոգիով ներշնչեալ անձինք լինելուն համոզուել- նուս համար , պէտք է որ հետեւինք ա- նոնց ընթացքին և ոչ թէ աշխարհիս վը- րայ կոթողներ բարձրացունող փառամու- անձանց , որոնցմէ շատեր ի սէր փառաց խրեանց ազգեր զոհած են :

Յաջորդ յօդուածով ալ Երկրորդ օ- րէնսդրի , որ է բանն Աստուած Բրիստոս , ընթացքը պիտի տեսնեմք :

Մասնով Հէրման

Փ. Պ. Պ.

մէջ , իւր այնտեղ պանդխտած միջո- ցին , և կը պատասխանէ թէ Պօլսէն գնած էր : Վայրենի հաղարարեալը բարկանալով այդ խօսքին վրայ քանի մը ապտակներ կը դարնէ Յովսէփին և խիստ կերպով կը հրամայէ որ նախորդ օրուան իր ճանքու ընկերներն ցոյց տայ : Վերջապէս Յովսէփի ընկերներն ալ կը բանտարկուին և քանի մ'ան- գամ կը հարցաքննուին անլուր հայ- հոյութիւններ և նախատինքներ լսե- լով : Երեք օրէն վերջ երեք բան- տարկեալք իրենց տուն կը վերադառ- նան , տապարն ալ հաղարարեալ տունն , և Յովսէփ ուրիշներու միջոցաւ ըս- տուեալ է որ իր տապարն հաղարա- պետի տան մէջ կը գործածուի :

Բնիկները Վան գնացին . ի՞նչ ը- նելու արդեօք . — ռճրագործութեան ձեւն փոխելու , որովհետեւ պէտք չը կայ միշտ արիւն թափելու , զի այն ատեն ամեն ոք կիմանայ թէ զոհը սպաննուած է դաշունով կամ սրով . ահա Գիւրին և Նոր ձեւն : Ասկէ 40 օր առաջ Վանայ Ամկու Բերդ գիւղի թիւրքերը ծառերու մէջ չուանով կը խեղդեն Եփրատարեան Մարգար , 24 տարեկան կտրիճ երիտասարդ մը և երբ ռճրագործն կը փնտռուի , թիւր- քեր կըսեն . ինչ իրեն խղած է չուանով , իւր ունեցած ցալին համար . ի՞նչ պէտք է ռճրագործն փնտռել :

Մալխանա գիւղն ալ Բիւր- տերէ գրաւուած է գրեթէ : Շա- տերու ծանօթ է որ Վանայ սու- վի միջոցին Ամեն Թրիմեան Ս . Հայ- րիկ Մալխանայ գիւղը գնեց Բիւր- տերէն 400 լիրայի մօտ գումարով մը և անոր մէջ բնակեցնել տուաւ Հայեր , բայց Տապաղ աղա անուն բարբարոս Բիւրտեան երկու տարիէ ի վեր եկեր և բռնի հաստատուել է գիւղին մէջ և կուղէ գրաւել բոլորովին առանց ար- ժէքն վճարելու : Նոյն գիւղի Հայեր ցարդ կը տառապին Բիւրտ աղայի անգլթութիւններէն . իսկ խալիլ փա- շան չուզեր աղէկ գէշ վերջ մը տալ խնդրոյն , որովհետեւ Տապաղի կա- շառք տուած 200 լիրան և 3 սեփաւտի (գորգ) քիչ սեպելով կուղէ որ քանի մը լիրա եւս իր գլորոցի մէջ գիւղուած ասկներուն վրայ լեցուին :

Անցած օր (Արեւելք) լրագրին հը- րատարակած էր թէ Բաղէշի նորըն- տիր կուսակալն պտոյտներ կրնէ , պաշ- տօնեալներ կը փոխէ : Այո՛ , կը փոխէ այն պաշտօնեալները որք տկար գըտ- նուած են Մշոյ ժողովուրդ ներկու պաշտօնին մէջ : Ասկէ 30 օր առաջ տեղի ունեցաւ Մշոյ Ծովնայ գիւղի մէջ հետեւեալ դէպքն ալ . Պարօի մանչ Ալեքսան գետին նոտած իւր կալ կը չափէր , երբ չիմանալով Միւլ- թէլիմ Երուսէփի ըրած անխառն- թեան , քանի մը խօսքեր հաղիւ բեր- նէն պիտի հանէր , Միւլթէլիմը կըռ- նակի վրայ կը պառկեցնէ զինք և կօ- չիկի բարձր կրունկներով այնչափ հար- ուածներ կուտայ խեղճ Ալեքսանի սրտին որ 18 ժամէն վերջ կուանգէ նա իւր հոգին :

Մշոյ թիւրքեր ու Բիւրտեր ինչո՞ւ չընեն իրենց ուղածն , Մուսայի եղ-

բայր ճաղօն ինչո՞ւ չկատարէ եղբօր փոխանորդութեան պաշտօնը , ինչո՞ւ միւլթէլիմներ ամեն տեսակ բռնու- թիւն ձեռք չառնուն , քանի որ թիւրք կառավարութիւնը կը պաշտպանէ այդ բոլոր չարագործներ և Սուլթանն ոյժ կուտայ անոնց , իւր շնորհքներով կը ընու զանոնք և երբ իմանայ Հայոց կրած հարստահարութիւններ , ձեռ- քերը կը չփէ և փառք կուտայ մար- գարէին : Գալով մեծ պետութեանց ներկայացուցիչներն խաբելուն և օ- տար լրագրաց պատասխանելուն , ա- նոնց քննադատութիւններ դադարեցը- նելու հազարու մէկ դերեր կը խաղ- ցուին : Ահա ասկէ քանի մ'օր առաջ «Թարիք» լրագրոյ մէջ հրատարակել տուին թէ օտար լրագրիք սխալ կար- ծիքներ և լուրեր կը յայտնեն Մուսայի դատին մասին , և անցեալ ուրախօր 3/15 նոյին ալ լուր տարածուեցաւ Պօլսոյ մէջ թէ Մուսան բանտարկուած է : Եւ իրօք շարաթ օր ձինայիի նա- խագահի ատեան տարուեցաւ Մու- սան և որոշուեցաւ որ յաջորդ այս շարաթ օր (11/23 նոյն) հրապարակային դատաստան տեղի ունենայ . ժողո- վրդեան տուջեւ ցոյց մը ընելու հա- մար Մուսան ոստիկանութեան Կեդր. բանտ տարին , բայց արդեօք քանի՞ ժամ մնայ բանտին մէջ , այդ մեզ յայտնի չէ , այլ մենք ստուգած ենք որ շարաթ գիշերը անձ մը հիւր ե- ղած է Մուսային իրեն տան մէջ և շատ ուրախութիւններ տեղի ունեցած են : Իսկ Մշեցիք և Պօլսեցոց այն մասը որ լսած են Մուսային բանտար- կուելն , կը կարծեն թէ Մուսան Կեդր. բանտն է և ուրախ են որ շարաթ օր դատաստան տեղի պիտի ունենայ , և կը յուսան թէ նոյն իսկ Կիւլիզարի դատաստանն է որ տեղի պիտի ունե- նայ : Անշուշտ դժբա չգիտեն թէ 30 վկայ եւս կապասուին Կիւլիզարի մա- սին որոնք յառաջիկայ գարնան Մու- շէն հոս պիտի գան և անկէ վերջ պիտի սկսի աղջկան դատը . արդէն այն դատերը որոնք որ սպանեալներու և այրեալ Օհանին կը վերաբերէին , բոլորովին ոչնչացած են այժմ , իսկ թիւթեւ դատեր , այսինքն գոյու- թեան և կողպուտի խնդիրներ միայն պիտի տեսնուին ատենին մէջ :

Մուսային պաշտպաններն են ոչ միայն Սուլթանը , Եպարքօսը և ձէվ- տէթ փաշան , երեւելի դրամանդնը Պահրին , այլ և Աղարեան Գերագայ- ծառը և պապական Հայ մը Խարայէլ- եան Յովհաննէս , որք ամենքն ալ մի մի առանձին շահեր ունին այս խնդ- րոյ մէջ :

Սուլթանին , Եպարքօսին և Պահրի փաշային շահերը յայտնի են Մուսայի դատին մէջ . բայց Գերագայծառ Ա- ղարեան ի՞նչ շահ ունի Մուսան պաշտ- պանելու մէջ : — Պարզ է թէ նա ալ կը փափաքի որ Մշոյ Հայեր անդա- դար հարստահարուին , միշտ սպան- ուին մինչեւ որ յուսահատուելով ի- րենց վիճակէն իրեն գիրկն գիմեն և պապականութիւն ընդունին . իսկ ո՞վ է Խարայէլեան Յովհաննէս . այդ ալ Պահրի փաշայի ժամանակին դրամա-

նենգութեան ընկերն էր և բոլոր գոր- ծեր ինք կը կարգադրէր և մանա- ւանդ նոյն ռճրին վերաբերեալ բոլոր գաղտնիքն ալ ինք կը պահէր և այժմ ալ Պահրի ամենամտերիմ բարեկամն է , ինչպէս որ անցեալ օր երբ Մշե- ցիք աղերսագիր տուին Սուլթանին , Պահրին պալատէն վերադառնալուն՝ ճանապարհին Յովհաննէսին կը հան- դիպի և կառքը դադարեցնել տալով , Յովհաննէսը կը կանչէ և կըսէ .

— Գիտե՛ս , ինչ ըրինք քո Մշոյ կեանքներ :

— Ձէ՛ , էֆէնտիմ , տեղեկութիւն չունիմ :

— Կեանքներ Մուսա պէյի մա- սին դարձեալ աղերսագիր տուին և օգուտն այն եղաւ որ ոստիկանք և զօրքեր լաւ մը ծեծեցին զիրենք , մանաւանդ այն քեափիք Երանոսին այնքան ծեծեցին որ կարծեմ մարմինը հոն պիտի մնայ (ծիծաղելով) . Ի- ռաւ որ այս Մշոյ կեանքներն ան- խելք են . որի՞ն կուտան աղերսագիր , ըսել է թէ անոնք դեռ փառայ ունին որ միշտ արգոնալ կուտան :

— (Միծաղելով) էֆէնտիմ , ինչո՞ւ ըսած են թէ Հայուն վերջի խելքը իմն ըլլայ :

— Իրաւ է ըսածդ , երեկոյեան մեր տուն գաւ Իւսիկուտար , քեզի ը- սելիք ունիմ , կըսէ և կառքը սրար- շաւ կը մեկնի :

ԿԱՅԾԻԿ

Ա. Դատաստան աշխարհամեջակ աւագա- կապետ Է. ռճրագործ ԲԻՒՐՏ ՄՈՒՍԱՅԻ

Կ. Պօլսա , 11/23 նոյն . 1889

Նրկինք ամպոտ , օգն տխուր , բայց ահա հայ ժողովուրդ կսկսի խոնիլ ժամ (Թըրքական) Յին եղեռնագատ ատենի սրահն : Իսկ յայտնի ռճրագործ Մուսան որ կեն- թաղուէր թէ ռճրագործաց յատկաց- եալ քսց կառքով կը բերուի դատարան , ճիշդ ժամ (Թըրքական) 4 1/2 ժամ փա- ոք եկած էր իրեն փաստարաններու , այսինքն իզլէթ էֆէնտիմ և Բաղէշի նա- խորդ ընդհանուր դատաւարի , խա- նուրդ նստած հանգիստ կը ծխէր իւր սիկարն , խնդալով և ուրախութեամբ ժամանակ անցունելով պալատական թի- նապահներուն և Պահրի փաշայի սպասա- ւորներուն հետ :

Սրահը լեցուած բազմութեան թիւը գրեթէ 500ի կը հասնէր , բայց դեռ դա- տարանի դռնն բացուած չէր որ ուն- կընդերք ներս լեցուէին . վերջապէս դու- ուր բացուեցաւ և սպասող ունեցիքը ներս լեցուեցան որոնք գրեթէ ամբող- ջովին Հայ էին , 2 թիւրք միայն կար ի- րենց մէջ . ոմանք տախտակեայ աթոռ- ներուն վրայ նստեցան , իսկ մեծամաս- նութիւնն ոտքի վրայ կանգնեցաւ : Ար- դէն լրագրաց թղթակիցք , այսինքն Արե- նելի , Ճիւրիտի Շարպիլի , Թարիկի , Սապանի , Թիւրքմանի Հազիլգարի և Մեր- վիլի , իրենց յատուկ որոշեալ տեղը նստ- տած էին : Թուղթ և գրիչ պատրաստած կապալէին . ոստիկանք անդադար կաշ- խատէին աթոռներ և թիւրքաթոռներ ներս բերելով պատուաւոր ունեցիքաց համար . ժամ ճիշդ Յին եկաւ ռճրագոր- ծաց տեղը նստաւ Մուսան , ժողովուրդ սկսեց իրարու ուսերու վրայ բարձրա- նալ տեսնելու համար վայրենի ռճրա- գործն : Այդ ժամանակ հասկացան թէ սը- խալած են անոնք որք կը պնդէին թէ ռճրագործաց կառքով պիտի գայ Մու-

ասն. չգիտէին որ եթէ Հայ մը դիպուկա-
ծով Թիւրքի մը գլուխ պատռէ և
քիչ մը արիւն վազէ, ոճրագործաց կառ-
քը պատրաստ է Հայուն համար. իսկ
Մուսային պէս բազմակից չարագործի
մը համար այդպիսի բան չկայ: Ժամը 8
քառորդ անցած եկաւ նախագահը, իւր
հետ ունենալով ժողովոյ չորս անդամը,
եկաւ ընդհանուր դատարանը Սալիտ*
պէյ, եկան աթոռներուն վրայ բազմեցան
այնու ունիղիւրը որոց մէջ կը տեսնուէին
Սուլթանի երկու թիկնապաշները, մինն
Ֆերիքուքեան և միւսն ծովային միրալայի
աստիճանով: Անդիւոյ թարգմանն (բայց
ժողովրդի մէջ նստած, ոչ թէ թիկնա-
պաշներու). իսկ թիկնապաշներուն քով
նստած էին Աւատրոյ, Խալիլոյ, Ռուս-
սիոյ և Ամերիկայի թարգմանը և ա-
տոնցմէ զատ կային նաեւ քանի մը եւ-
րոպացիներ, որոցմէ մին նախագահի ե-
տին կանգնած կը գծէր կապարեայ
գրչով Մուսայի պատկերն:

Պատուահին զուրս սաստիկ անձրեւ
կը տեղեր, իսկ ներսն ունիղիւրաց երես-
ները քրտինքներու կայլակներ կը թըր-
ջէին. Մշեցի դատախազաց սրտերուն
մէջ ալ արեան կաթիլներ կը խաղային
երբ կը տեսնէին իրենց թշնամին, իրենց
հարստահարիչն հանդիստ կերպով աթո-
ռին վրայ բազմած. սպանեալ Մալխասի
կնոջ աչքերէն արիւնխառն արտասուք-
ներ վար կը թափէին որ գլուխ ծռած
կարծես թէ իր ամուսնոյն գերեզմանին
վրայ կը նայէր և կերգէր կորստեան տը-
խուր երգն ըսելով:

Թիւրքի դատաստանն անիրաւարար
զիս մինչ հոս բերեց,
Չաւակներս տկլոզ և նօթի Մշոյ դաշ-
տին մէջ թողեց.
Շուն Մուսան զքեզ իբր հաւ վայր-
կենի մը մէջ սպաննեց:
Իսկ գթոտ Սուլթանն մինչեւ ցայժմ
զանի դեռ պատժել չուզեց ...
Իսկ Մուսայ սրտանց կը կրէր ուրա-
խութիւն, իսկ արտաքուստ կեղծեալ
արտմութիւն մը:

Թէ՛ ունիղիւրաց դահլիճն և թէ՛ սրա-
հը կը պարտաւանդէին այդ ժամանակ երեք
հազարի չափ բազմութիւն մը, ամբող-
ջապէս Հայեր բաղկացեալ, թէ՛ ծեր և
թէ՛ երիտասարդ, թէ՛ աշխարհական և
թէ՛ քահանայ, ի բաց առեալ անոնք որ
սրահին մէջ անգամ տեղ չգտնելով ճա-
րահատեալ սանդուխի գլխէն իրենց տե-
ղեր վերադարձած էին:

Արդէն դատաստանն սկսած էր, պեր-
ճախօս Մեծ. Թընկերեան Սիմոն էֆէնտի
կը փաստաբանէր պաշտօնէից ի գործ դը-
րած անիրաւութիւններն և օրինաց զեղ
ծուքներն սրտը Նախագահին, Ժողովն և
Ընդհանուր դատարանացն չէին ուզեր ձան-
ջել և Սիմոն էֆէնտիի փոխանորդու-
թեան դէմ առարկութիւն հանեցին ը-
սելով թէ քանի որ Արտօնը գլուղացի ըլս-
Օհանն է դատախազ, պէտք է որ
անոր փոխանորդութիւնն ունենաս ոչ
թէ նորա որդի Մկրտիչ աղային ոյր այս
ատենանի մէջ ներկայացած է: Պերճախօս
Սիմոն էֆէնտին թէեւ օրինական փա-
տերով կը հերքէր իրենց առարկութիւն,
բայց միթէ Թիւրքիալ մէջ արդարութեան
ձայն կը լսուի՞ ըստ արժանոյն. Սիմոն
էֆէնտին կրտէր թէ նոյն իսկ ինքն Մը-
կրտիչ աղան է որ քանի մը անգամ բո-

(*) Սալիտ պէյ վերջի պատերազմին
ժամանակ Վան կերթայ մէքքուպմիու-
թեան պաշտօնով: Երբ Պօլէէն կըմեկնի,
300 լիրայէն աւելի տալիք կուեննայ. ին-
քէն բողբոլին կրօնածուլ և Հայոց սա-
տիկ թէնամի, կիսի վանայ ժողովուրդն
սատիկի նեղել և ճնշել: Վերջուպէս 7
տարուան միջոցին 300 լիրա տալիքը կը
վճարէ և ի վերջոյ չորս հազար լիրայով և
չատ մը ասիական ծանր գորգերով Պօլի-
կը վերադառնայ:

Թիւին մը դործեւ, չյաջողեցան դարձեալ որովհետեւ Պօզոս լաւ ըմբռնած էր իւր նախկին ըսած խօսքերը։ Երկու անիրաւ դատաւորներն այնչափ հարցունքներ ընդին և տարօրինակ խօսքեր մէջ բերին որ իրենք ձանձրացած յետ քաշուեցան։

Երեւոյնի Յակոբ մասամբ շուտ ազատեցաւ իւր պատասխանատուութիւնէն որովհետեւ երբ ընդհանուր դատախազ և նախագահ կոտիպէին Յակոբի վեց ըսածը ութն ընել, այսինքն երբ հարցունքին իրմէն թէ քո և Օհանի կալին մէջտեղ քանի՞ կալ կայ, ըսաւ վեց, բայց երկու անիրաւ դատաւորներն կողմէն երկու ծայրի կալերն ալ հետ առնել հաշուել որպէս զի Յակոբ իւր բերնով սեր թէ ութ է։

Այն ժամանակ հակառակուսի և սխալ մը պիտի հետեւեցունէի և ըստ այնմ բոլորովին սուտ վկայ ճանաչէին. Յակոբ նախագահի սեղանին վրայ իբր աշխատհագրութիւն գծեց կալեր որ այլ եւս չկարողացան հարցում ընել այդ մասին։

Իսկ զալով այն մասին որ Մուսան լուցկիով վառած էր ըէս Օհանեան խոտի դիզուանքը, Յակոբ չորս անգամ կրկնեց Թիւրքերէն թէ Մուսան շամալի տուփը հանեց գրպանէն և մէկ լուցկի վառելով խոտերու դէզերն վառեց. ընդհանուր դատախազ և նախագահ հին անգամ կրկնելով հարցունքին թէ ի՞նչպէս և ինչո՞ւ վառեց. Յակոբ ճարահատեալ զլիտյն բոլորաթիւր փաթտած Թաշկինա կին մէջէն մի լուցկի հանեց և նախագահին առջև դրաւ ըսելով, ահա տեսաւ սաոր նման քիպլիրով վառեց։

Ի վերջոյ նախագահն առաւ ընդհանուր դատախազին ցոյց առաւ թէ քիպլիր իկեազմըդ տեղորար։ Յետոյ Յակոբէն ուղեղեցին իմանալ թէ ձիերուն գոյնն ի՞նչ էր։ Մուսայինը ձերմակ, իսկ միւսներուն տօնի (կարմիր) էր ըսաւ։

Ընդհանուր դատախազ սկսեց հարցունել թէ ինչպէս տօնի, քիւքանի՞ թէ ֆըքքըգ։ Յակոբ ձեռքն շարժելով սկսեց ետ քաշուիլ ըսելով, ես քիւքանի և ֆըքքըգ չգիտեմ տօնի գիտեմ որ կարմիր ըսել է։

Նախագահն ուղեց ժողովը փակել ընդհանուր դատախազն ըսաւ որ դէռ եւս ժամանակ ունինք. այս միջոցին Մուսայի Բ փաստաբանն, այսինքն Բաղէշի նախորդ ընդհանուր դատախազն ելաւ ոտքի և Յակոբի վրայ ծանր զրպար տուեց իւր մ'ըրաւ, խեղաթիւրելով անոր խօսքերն։

Նախագահն ուղեց հաստատել այդ զրպարտութիւն, բայց երբ նա յեցաւ որ ժողովրդին մէջ մեծ յուզում պիտի պատճառէ այդ բան, ստիպուեցաւ ինքնին իրենք վկայել թէ փաստաբանը ըրածը բոլորովին զրպարտութիւն է. որչափ որ ընդհանուր դատախազն ձեռքն կերպուեց իրեններով իբր թէ ստիպեց դատաստանի շարունակութիւնն, նախագահն հակառակեցաւ և ճիշդ ժամ քառորդ անցած (ըստ Թրքականին) ասեանքը փակեց և դատաստանի շարունակութիւնն թողուեցաւ երեքշաբթի առաւուր, այսինքն նոյեմբեր 14/26ին։

Մուսայի ետին կանգնած փողիւններ օտտիկաններ որոնք իբր հակող կանգնաւ էին այնտեղ, վերջէն յայտնուեցաւ թաւապ բն երկր, որովհետեւ երբ ասեանքը փակուեցաւ, Մուսան վրայ մի քարկուռն հանեց և խիտյն փոխի ջալով առաւ. երբ սկսեց առաջին կարգի պատրաստի սիկառ մը հանելով ծխել, միւս փողիւն անմիջապէս լուցկին վառեց. Մուսայի մօտ եկան կարողութիւն մաղթելը պալատական թիկնապահներն և Պահլաւ փաշայի մօրդեկը։

Ոտտիկանաց յիսնապետը խնդրեց Մուսային որ երթաւ անդին ուրիշ թիկնապահ մը հրամայեց որ նախ բազմութիւնը, այսինքն ունկը դիրներն դուրս հանն և ապա Մուսան Ունկըդիրներն ոտտիկանաց ստիպման երբեքուրս ելան, դուռը գցեցին։

Բա՛ն

[illegible]

սաներն դարձան են այդ վարժարան
յաճախելէ, առարկելով թէ իրենք
հայ տեղուկ կուզեն, եւրոպացիի
պէտք չունին: Տեսարք Տ. Բարադա-
եան և Յ. Նորատունկեան առանց ու-
շադրութեան առնելու աշակերտներու
օրինաւոր բողոքը, կը շարունակեն
բացադանել աշակերտներուն առջեւ
թէ Պ. Ուիլիամսն նման մի տնօրէն չեն
կարող Հայոց մէջ գտնել: (Վ.Վ.) միւս
կարգերու ուսանողներն եւս հետզհե-
տէ բարձրագունին հետեւելու կար-
գին մէջ են զի անոնցմէ ալ մի քանին
թողած են վարժարանը. կը կարծուի
թէ Խնամակալութիւնը վերջապէս
պիտի զիջանի աշակերտաց օրինաւոր
պահանջին, հայ տնօրէն մը տալով ի-
րենց:

—«Խառքէօյի Ներսէսեան վարժա-
րանը 2 շաբաթ առաջ կառավարու-
թեան կողմանէ խուզարկուելէ վնա-
սակար գիրք գտնելու համար, բայց
ի հարկէ այդպիսի բան չէ գտնուած
բնաւ:»

L'ARMÉNIE L'ARMÉNIEN

Informa Le Courrier de Londres et
de l'Europe Arménien 1744 607. 24h
բուին մէջ կը կարդանք նետեւեալը.

«Աւարակութեամբ կիմացունենք որ
Լոնտոնի մէջ սկսած է հրատարակ-
ուիլ Արմենի անուն մի լրագիր որ ամ-
բողջական գրուած է ֆրանսերէն լեզ-
ւով: Այդ լրագրի խմբագրապետն է
Պր. Մինաս Չերազ, Հայոց նախկին
պատուիրակն Պէրլինի Վեհաժողովին
ղրկուած և հեղինակ գրականական
բազմաթիւ աշխատութիւններէ որոնք
արժանապէս գնահատուած են. նա
մի անկողմ բարեկամ է Ֆրանսայի և
մեր (ֆրանսերէն) լեզուով կը գրէ իր-
բեւ բուն Ֆրանսացի գրագէտ:

«Մեծ հաճութեամբ բարի գալուստ
կը մաղթենք մեր եղբայրակցին, մա-
նաւանդ որ կը տեսնենք թէ Արմենին
ախոյեան կը հասնի իրանայ մի մեծ գա-
տի որի համար շատ անգամ առիթ
ունեցած ենք մեր համակրութիւններ
յայտնելու այս լրագրի էջերին մէջ:»

ԿԻՆՏԷԻ ԳՈՐԾԵՐՆ

«Թայմս»ի Կ. Պօլսի թղթակիցը կը
կարծէ գիտնալ թէ թիւրք կառա-
վարութիւնը ֆէրման մը պատրաստած
է Կրէտէի մէջ մայրունիք վարչական
բարենորոգումներն պարունակող, որ
մօտ օրէն պիտի հրատարակուի: Ա-
սոր համար ծովափով Ազմէտ փաշան
քիչ օրէն Գանեա պիտի երթայ 2-3
մարտանաւերով: Իբր թէ նոր ֆէր-
մանը կրէտական Ազգային Ժողովի ան-
դամներ թիւը պիտի նուազեցունէ
և որովհետեւ այս անգամներ Խոր-
հրդարանական նստաշրջանին համար
թողակ մ'ալ կառնէին, այս նուա-
զումով խնայողութիւն մ'ալ ձեռք
բերել կը յաջողուի: Ինչ ինչ տուրքեր
պիտի թեթեւան և ուրիշ զիջումներ
ալ ընել կը խորհուր: Թիւրք կառա-
վարութիւնն կը յուսայ որ այս նոր
կարգադրութիւններով կարելի կը ընի

գոհացունել Կրէտէի Ժողովուրդը:

Գալով ընդհանուր ներողութեան,
ոչ ապստամբական շարժման պետերն
և ոչ ալ վերջին շարժումէն առաջ
դատապարտուած անձերն պիտի մատ-
նակցին ներման շնորհին:

Գոսթաքի փաշա, քրիստոնեայ մը
որ երբեմն Կրէտէի կառավարիչ եղած
էր, այս անգամ ալ նոյն պաշտօնին
պիտի կոչուի: Երբոր կարգ ու կանոն
կատարելապէս վերահաստատուին,
այն ատեն ճաքիք փաշայի ներկայու-
թեան ալ պէտք պիտի չլինի կղզուն
մէջ: Կ. Պօլսի կը յուսան որ քիչ ատե-
նէն այս կարգադրութիւններ պի-
տի լինին:

ՏԱՆԿԻ ՀԻՒԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ

Petit Marseillais լրագրին մէջ կը
կարդանք հետեւեալը.

Անգլիացի մի թղթակից կը հաղոր-
դէ թէ Տանկ կոչուած տենդը սկսած
է Պետերբուրգի մէջ ալ երեւիլ, Թիւր-
քիսի և Յունաստանի մէջ տարած-
ուելէն յետոյ: Վարակուած անձերի
թիւը 150,000ի կը հասցունեն և ախ-
տին ճարակուած աշխատութեան դադ-
րելու պատճառ եղած է շատ գոր-
ծարաններէ մէջ: Թրամվայի մի գծի
վրայ երթեւեկութիւնը դադարեցաւ:
Ռուս բժիշկներ կը հաստատեն որ
1832ին ալ տանկին նմանոյ տարափո-
խիկ մի ախտ Սիպերիական գալով,
Ռուսիայի մէջ երեւցած և տարածուած
էր մինչեւ Անգլիա:

Ինչ տեսակ մի հիւանդութիւն է
այս: —«Տանկ» բառը որ սպաներէնի
մէջ պլառնք (coquetterie) կը թարգ-
մանուի և համարիչ է անգլիերէն
dandy բառին, կը հասկցունէ արագ
և համաշափ քաղաւած մը որ կուեն-
նան այս տենդէ վարակուող անձերն,
որոնք պարտաւորուած են իրենց սո-
վորական քաղաւածքին հակառակ
քայլափոխներ առնել:

Այս ախտ սեռի և տարիքի չիւ-
նայեր: «Երբոր, կըսէ Տօքթ. Մօրիս,
այս ախտ երեւի Ժողովրդի մը մէջ,
ա'լ ամեն ոք կը վարակուի առանց
բացառութեան, այր, կին, նորածին,
չափահաս, ծերունի, առողջ, հի-
ւանդ, հարուստ, աղքատ, Եւրո-
պացի, Ասիացի, Հնդկ, Սեւ և վեր-
ջապէս մարդկային ամեն ցեղը, հա-
ւասար են տանկին առջև, որ կերելի
թէ ոչ մէկի համար աշտուածութիւն
կուղէ ընել: Վարդախտ, կարմուկ,
ծաղիկ հանած անձերն ալ տանկին
ենթակայ կը լինին ինչպէս ուրիշ ա-
մենքը:»

Մարդու մարմնին մէջ այս ախտի
ամբողջական վարակումը միջին հաշ-
ւով չորս օրի մէջ կը կատարուի, որմէ
ետքը ենթակայն լախաի հարուածով
մը զարնուած կը զգայ ինքզինք, և
տոտր համար է որ Արաբներ ապու-
ապուս (լախտերի հայր) անուն կու-
տան հիւանդութեան այս շրջանին:
Մարդ յանկարծ կը բռնուի այս հի-
ւանդութենէ, խօսելու, խաղալու
կամ արթննալու կամ թէ փողոցին մէջ
քալելու միջոցին և նոյնիսկ այն պահուն

երբ այդ անձ կսկսի ուրախանալ կար-
ծելով թէ այլ եւս ազատուած է ինք
տանկին ձեռքէն: Այս մասին Տօքթ.
Քօլժօլանտի մարդու մը օրինակը ա-
ռաջ կը բերէ որ յանկարծակի բռ-
նուեցաւ տանկէն ճիշդ այն ատեն երբ
կը զուարճանար տանկէ բռնուած ու-
րիշ մարդու մը քաղաւածքին նմանու-
թիւնն ընելով:

Հիւանդութիւնը կը յայտնուի սո-
վորաբար աւելի կամ նուազ ծանր
տենդով մը, մարմնի գրէթէ բոլոր յօդ-
ուածները կը սկսիլ ցաւին և ձեռքեր-
ը ու սաքերը կուռենան, միւսնայն
ժամանակ չորս կողմը դուրս կուտան
կարմրագոյն բիծեր, որոնք շատ շուտ
կանցնին և 5-6 ժամէն աւելի չեն դի-
մանար:

Երկու երեք օր ետք տենդը կիջ-
նէ և թուլութիւն ու ախտաբանի պա-
կասութիւն կուգտն. բայց միջին հաշ-
ւով քառասուն և ութ ժամէ ետք
մարմնը երկրորդ անգամ կը սկսի
դուրս տալ շատ նմանութիւն մ'ունե-
նալով վարդախտի կամ կարմուկի:
Գլխաւորապէս ձեռքին, ոտքին և
ծնկան վրայ բիծեր կը յայտնուին: Եր-
կու երեք օրէն ետք դուրս տալը
նորէն կը դադարի և այն ատեն մօրթը
կըսկսի թեփոտիլ, սաստիկ ցաւեր
պատճառող քերուրտութիւն մը:

Ապաքինումը կարճ միջոցի մէջ տե-
ղի կուենայ ընդհանրապէս. միայն
թէ ծերունիներն և հիւանդոտ ան-
ձերն աւելի երկար ժամանակի կը կա-
րօտին և արեան պակասութիւն (a-
némie) և ցաւեր շարաքննելով և եր-
բեմն ամիսներով կը տեւեն իրենց վը-
րայ, մինչեւ որ ազատուին:

Տանկէն մեռնել շատ քիչ կը պա-
տահի, հետեւապէս այդ հիւանդու-
թիւն ծանր վտանգ չապառնար. Հընդ-
կաստանի մէջ տանկէ բռնուած 8069
անձերէն, Տօքթ. Մառախալիսի հա-
շիւներին նայելով, 47 հոգի միայն
մեռած են, անոնց ալ մեծագոյն մասը
հակառօջական պայմաններէ մէջ տա-
լող հիւանդներն էին:

Եթէ մի համաճարակ ախտի սաստ-
կութիւնը անոր տեղական և ընդհա-
նուր տարածումէն դատենք, տանկը
անտարակոյս առաջին տեղը պիտի
բռնէ: 1872ին միլիոններով անձեր վա-
րակուեցան այդ հիւանդութեամբ.
1867ին Քատիքսի մէջ 14,000 մարդ
կար տանկէն բռնուած, Ս. Տընիի մէջ
35,000 բնակէն 20,000ը բռնուած
էին և ծովային զինուորական 11 բը-
ժիշկներէն 9ը բռնուած էին: 1878ին
Իտալիայի 2000 բնակիչներէն 1800ը
վարակուել էին այդ հիւանդութեամբ:

Բայց ապահով եղէք. տանկին
պահանջած տարակոյսուցիչ տուրքը
թէեւ համարնով շատ մեծ կերելայ,
բայց պահանջած զօհողութիւնները
շատ մեծ չեն. նա շատ անգթօրէն
չվարուի: Պէտք չէ ուրեմն շատ մը
տատանջներ ունենալ ատոր համար,
այլ պէտք է անշուշտ միջոցներ ձեռք
առնուլ անոր տարածուելուն դէմ.
Կառավարութիւններ պարտքն է չը
թողուլ որճաւորագել շատ սիրող այդ
ախտ մեր Միջերկրական ծովի մէկ
ծայրէն միւսը անցնի:

ԱՐՏԱՍԱՀԱՄԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Պետերբուրգէն կը հեռագրեն նոյ.
28ին հետեւեալը. «Կայսերական ըն-
տանիքի անդամներն, նոյն իսկ ինք
կայսրը, անհանգիստ լինել սկսած են
փոխանցիկ տեսակ մը տենդէ բռնուե-
լով: Ախտը Պետերբուրգի մէջ արա-
դապէս կը տարածուի օդին գէշու-
թեան պատճառով: Մեծ դուքս
Սեբաստիոն օր ծանրապէս հիւանդ էր,
սկսեց աղէկնալ: Բժիշկներն կը վախ-
նան որ եթէ ախտը շարունակէ վա-
րակիլ, կրնայ վտանգաւոր յառաջն.
թաց մը լինել Պարսկաստանի մէջ ար-
գէն իշխող քոյէրային, Ռուսիայի մէ-
ջ անորմուտքը դիւրացնելով:

Մոսկվայի և չըջակայններն մէ-
ջ ալ նոյն վիճակ կը տիրէ. շատերը փո-
խադրական տենդէ մը բռնուած են
և կերելի թէ աշունին քիչ մը երկար
տեւելուն հետեւանքն է այս:

— Հոգովէն կը հեռագրեն նոյ.
28ին. Պաշտօնական լրագիր «Քուրի-
տը Նարը» կը գրէ թէ յառաջիկայ
յունիսին Գանձի ընդհանուր բացը
509 միլիոնի պիտի հասնի և թէ միայն
ներկայ տարուան բացը 47 միլիոն է:
«Տիրիթթօ» լրագիրը կը քննադատէ
այս տուժով կառավարութեան ելմը.
տական քաղաքականութիւնը և կը
յայտնէ որ թղթագրամին անընդհատ
ածուած Իտալիոյ վարկը պիտի կոր-
ծանէ:

— Պէրլինէն կը հեռագրեն նոյ.
28ին. Հիմա լրջօրէն կը խօսուի Վիլ-
հելմ կայսրի քրոջն Մարկիտա իշխա-
նուհուն Չարեւիչի հետ ամուսնու-
թեան մասին: Վիլհելմ կայսրը որ
ցարդ Գերմանացի իշխանուհու մը կը-
րօնափախ լինելուն ընդդիմացած էր,
պետական բարձր շահերի նկատում-
ներով իբր թէ ա'լ հաւանած է որ իր
քոյր յունուգաւանութիւն ընդունի
Ռուսիայի դաժաժաւանդին ամուսին
լինելու համար: Դիւանագիտական
չըջաններն մէջ կը հաստատեն արդէն
թէ այս ամուսնութեան մասին բա-
նակցութիւններ սկսած են, և եւրո-
պական քաղաքականութեան համար
կարեւոր հետեւութիւններ կըսպա-
տին այս գէպքէ:

ՏԵՍԻՔ ՄՕՐՍ ԵՒ ԸՆԿ.

ՍԵՂԱՆԻՍՈՐԳ

426 Մէյն, Փիլդէք փողոցի ամիլիոնը
ՈՒՍՔԸՐ (Worcester Mass.
U. S. America)

Սոյն գրամատան գիմուղ Հայեր՝ Կ.
Պօլսոյ և Քարբերդի մէջ անգղիական և
գաղղիական ոսկիով վճարելի փոխա-
նակադիր կրնան ստանալ յոյժ շահաւոր
պայմաններով:

Փորձեցէք և դո՛ւ պիտի ըլլաք:

ՏԵՐԵՆ—ԽՄԲԱԳԻՐ
Մ. ՓՈՐՓՈՒՊԱՆԵՐ
Le Gérant: FÉLIX ENFFANTIN.

ՄԱՐՍԵՅԻ.

Հայերէն տպարան Մ. Փոքրոպիտանի
Marseille. — Imprimerie du Midi, M. SCHICKLER
rue Vacon 50.